संस्कृतम्

EDUMATE

XII

SANSKRIT
Second Language

Government of Kerala
DEPARTMENT OF EDUCATION

Prepared by

State Council of Educational Research and Training (SCERT), Kerala

2017

Vidyabhavan, Poojappura, Thiruvananthapuram Kerala-695 012.
Website: www.scert.kerala.gov.in
e-mail : scertkerala@gmail.com

Prepared by:
State Council of Educational
Research & Training (SCERT)
Poojappura, Thiruvananthapuram -12,
Kerala. E-mail:scertkerala@gmail.com

Type setting by:
SCERT Computer Lab.

©
Government of Kerala
Education Department
2017

आमुखम्।

नवीनपाठ्यचर्यानुसारिणी पठनप्रवर्तनानि युष्माकं परिचितानि किल? निरीक्षणं, साजात्यवैजात्यविवेचनं, तारतम्यं, वर्गीकरणम्, उपसंग्रहणं, प्रश्नापग्रथनम् इत्यादिभिः निगमनरूपवत्करणम्, आशयरूपवत्करणं च प्रमुखं कार्यम्। पठनप्रवर्तनैः चिन्तानैपुण्याः प्रवर्धनं दृढीकरणं च उद्दिष्टम्। एवं रूपीकृतान्याशयानि नवीनावसरेषु प्रयोक्तुं छात्राः समर्थाः भवेयुः। मूल्यनिर्णयप्रवर्तनेषु प्रधानतया छात्राणां चिन्तानैपुणी प्रवर्धकानां प्रश्नानाम् अवसरम् अवश्यं दातव्यम्। केवलं हृदिस्थानां प्रश्नानामाधिक्यं पठनप्रक्रियायाः अन्तःसत्ताम् ऊनीकुर्यात्। अस्मिन् प्रश्नसञ्चये विविधाः नवीनाः प्रश्नमातृकाः दत्ताः सन्ति। एतस्याः अभ्यासः छात्राणां बहूपकारकः भवेत्। परिष्कृतस्य अस्य ग्रन्थस्य सम्यगुपयोगः छात्राणां पठनं आनन्ददायकं कर्तुं प्रभवेत् इत्याशास्ये।

शुभाशंसाः।

डा.जे.प्रसादः
निदेशकः
राज्यशैक्षिकानुसन्धानप्रशिक्षणपरिषद्, केरलम्।

Contents

एककम् - I - आर्द्रता ।

एककम् – II - मानविकता ।

एककम् – III - चारुता ।

एककम् - IV - निपुणता ।

विषयानुक्रमणिका।

• पठनाधिगमाः

प्रश्नसञ्चयः।

एककम् - I - आर्द्रता।

१. तव विरहे...।

२. व्रज हरितम्।

३. भविष्ये तव...।

एककम् – II - मानविकता।

१. चिन्तारतो बालकः।

२. को हेतुः?

३. दीनदयालुर्भव।

एककम् – III – चारुता।

१. कालातिवर्तिनी कला।

२. कृष्णशिलासु लास्यम्।

३. सुघटिता भाषा।

एककम् - IV - निपुणता।

१. निर्ममो योजकः।

२. कुशलिनः सन्तु सर्वदा।

३. मन एव बलीयत्।

पठनाधिगमाः ।

LEARNING OUTCOMES

१. गीतम् आलपति ।
२. क्रियाविशेषणानां पट्टिकां करोति ।
३. आशयमधिकृत्य टिप्पणीं लिखति ।
४. प्रस्तुताप्रस्तुतानि पट्टिकारूपेण लिखति ।
५. आस्वादनटीकां लिखति ।
६. कथां भावात्मकतया वाचयति ।
७. प्रकृतिप्राणिनां परस्परपूरकत्वमधिकृत्य चर्चां करोति ।
८. पाठभागं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति ।
९. कथासंभाषणरूपेण परिवर्त्य लिखति ।
१०. प्रकृतेः महत्वप्रदिपादकानि सूक्तिं सञ्चिनोति ।
११. कथयाः आस्वादनटीकां रचयति ।
१२. नूतनीम् एकां पटकथां लिखति ।
१३. पटकथानुसारम् आस्वादनटीकां लिखति ।
१४. अन्यानाम् आर्द्रतां प्रत्यभिजानाति ।
१५. कथा भवात्मकतया अवतारयति ।
१६. बुद्धदेवस्य सन्देशान् विशदयति ।
१७. अनुदितसाहित्यकृतीनां पट्टिकां लिखति ।
१८. पाठभागं लघुनाटकरूपेण कक्ष्यायाम् अवतारयति ।
१९. गद्यभागं भाषान्तरीकृत्य लिखति ।
२०. श्रीनारायणगुरोः सन्देशान् विशदयति ।
२१. अव्ययपदान्युपयुज्य वाक्यानि रचयति ।

२२. श्रीनारायणगुरोः जीवनचरितं लिखति ।

२३. समानपदान्युपयुज्य पाठभागं पुनर्लिखति ।

२४. संश्लिष्टपदानि विश्लेषयति ।

२५. कूटियाट्टम् अधिकृत्य टिप्पणीं लिखति ।

२६. प्रशनवाक्यानि रचयति ।

२७. साक्षात्कारं करोति ।

२८. कोणार्क् मन्दिरस्य विशेषतां विशदयति ।

२९. भारतीयशास्त्रपारम्पर्यमधिकृत्य चर्चते ।

३०. भूतकालार्थे वाक्यं परिवर्तयति ।

३१. ह्रस्वयात्राविवरणं लिखति ।

३२. संगणकीयभाषाविज्ञाने संस्कृतस्य प्राधान्यं विवृणोति ।

३३. संस्कृतस्य सुघटितत्वं प्रति चर्चते ।

३४. संस्कृतस्य महत्वमधिकृत्य टिप्पणीं लिखत ।

३५. विवधानि प्रबन्धनतन्त्राणि क्रोडीकरोति ।

३६. नाटकांशं कथारूपेण परिवर्त्य लिखति ।

३७. भगवद्गीतामधिकृत्य चर्चते ।

३८. प्रबन्धननैपुणीमधिकृत्य टिप्पणीं लिखति ।

३९. नैपुण्यप्रवर्धकोपायान् क्रोडीकरोति ।

४०. गीताश्लोकान् कक्ष्यायामवतारयति।

४१. जीवनसन्दर्भेषु श्लोकानामाशयं समाव्येश्य अवतारयति ।

४२. योगस्य प्राधान्यं विशदयति ।

४३. योगशास्त्रमधिकृत्य चर्चते ।

४४. योगाभ्यासमधिकृत्य लघुटिप्पणीं लिखति ।

४५. एकाग्रतावर्धनाय योगाभ्यासं कक्ष्यायां करोति ।

एककम्
1

आर्द्रता।

१. तव विरहे...।

२. व्रज हरितम्।

३. भविष्ये तव...।

१. तव विरहे...।

I **सामान्यनिर्देशः** .... इष्टतमं गीतं चित्वा आस्वादनटीकां लिखत।

II **पठनाधिगमः** .... गीतस्य आशयं लिखति।

III **चिन्तानैपुणी** .... कार्यकारणबन्धम् अवगच्छति।

प्रश्नपाठः

इष्टतमं गीतं चित्वा आस्वादनटीकां लिखत। **(8)**

आस्वादन**टीकारचनावसरे** सूचका स्वीकरणीयाः ।

१) श्रीजयदेवभणितमिति गीतम्।

सुखयतु केशवपदमुपनीतम्।।

२) हरिरिति हरिरिति जपति सकामम्।

विरहविहितमरणेव निकामम्।।

३) सरसमसृणमपि मलयजपङ्कम्।

पश्यति विषमिव वपुषि सशङ्कम्।।

सूचकाः- आमुखम्, आशयं, आस्वादनम्।

समयः - 5 निमेषाः।
मूल्यनिर्णयसूचकाः - इष्टतमगीतलेखनाय - 2 अङ्कौ।
एकैकसूचनानुसरणम् आस्वादनटीका लेखनाय 6 अङ्काः ।
आहत्य 2+6=8

I **सामान्यनिर्देशः ....** कोष्ठकात् उचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत।

II **पठनाधिगमः ....** प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति।

III **चिन्ताप्रक्रिया ....** उचितमुत्तरविवेचनं करोति । परिचितविषयम् अनुस्मरति।

प्रश्नपाठः :-

कोष्ठकात् उचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत।

१. गीतगोविन्दस्य कर्ता कः ? (1)

(जयदेवः , वेदव्यासः , माघः)

समयः - १ निमेषः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तर लेखनाय - १ अङ्कः ।

२. गीतगोविन्दे कति सर्गाः सन्ति ? (1)

(एकदश , द्वादश , दश)

३. जयदेवः कस्मिन् देशे जनिमलभत ? (1)

(मङ्गलदेशे , वङ्गदेशे , केरलदेशे)

४. केरलीयसंगीतशाखा भवति । (1)

(कर्णाटकसंगीतम् , सोपानसंगीतम् , वीणागीतम्)

५. मलयजपङ्कं विषमिव पश्यति । का ? (1)

(राधा , सखी , शारिका)

६. सा भारं मनुते । किम् ? (1)

(हारम् , पुष्पम् , अव्रतंसम्)

७. विरहविहितमरणा - का ? (1)

(सीता , राधा , प्रियसखी)

८. बालशशिनमिव सायमलोलम् । का ? (1)

(गोपिका , कृष्णा , मीरा)

९. श्रीजयदेवभणितमिति गितम् । किम् ? (1)

(गीतगोविन्दम् , श्रीकृष्णविलासम् , क्रिस्तुभागवतम्)

१०. राधा कथं हरिरिति हरिरिति जपति ? (1)

(सकामम् , सदाहम् , सस्नेहम्)

I	**सामान्यनिर्देशः**	....	**उदाहरणानुसारं विश्लेषयत।**
II	**पठनाधिगमः**	....	**संश्लिष्टपदानि विश्लेष्याति।**
III	**चिन्तानैपुणी**	....	**आशयान् अवगतविषयांश्च नूतनसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते**

प्रश्नपाठः

उदाहरणानुसारं विश्लेषयत। (5)

- ❖ तापोऽपि = तापः + अपि।
- ❖ कन्दर्पेऽपि = ...+..........................।
- ❖ कापि = का + अपि।
- ❖ सापि = ...+...................।
- ❖ कृशतनुरिव = कृशतनुः + इव।
- ❖ हरिरिति = ...+...................।
- ❖ सरसमसृणमपि = सरसमसृणम् + अपि।
- ❖ नयनविषयमपि = ...+..................।
- ❖ नयननलिनमिव = नयननलिनम् + इव।
- ❖ प्रालशशिनमिव = ...+.................।

समयः - एकैक निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितपदविश्लेषणस्य कृते - एकैक अङ्कः।

आहत्य - 5x 1=5

I	**सामान्यनिर्देशः**	....	**यथोचितं योजयत।**
II	**पठनाधिगमः**	....	**प्रस्तुताप्रस्तुतानि पट्टिकारूपेण लिखति।**
III	**चिन्तानैपुणी**	....	**परिचितविषयम् अनुस्मरति।**

प्रश्नपाठः :- **यथोचितं योजयत।** (5)

क		**ख**
आवासः	-	विषम्
राधा	-	यमः

मलयजपङ्कजम्	-	विपिनम्
कन्दर्पः	-	जाला
प्रियसखीमाला	-	हरिणी

समयः - ५ निमेषः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितमुत्तरस्य - एकैकाङ्काः ।

आहत्य 5 x 1=5

I सामान्यनिर्देशः .... **इष्टतमं गीतं चित्त्वा सकारणं लिखत।**

II पठनाधिगमः .... **गीतस्य आशयं लिखति।**

III चिन्तानैपुणी .... **आशायान् अवगतविषयांश्च नूतनसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते।**

प्रश्नपाठः

अधोदत्तेषु भवतः इष्टतमं **गीतं** किं इति सकारणं लिखत। (5)

(१) त्यजति न पाणितलेन कपोलम्।

बालशशिनमिव सायमलोलम्।।

(२) दिशि दिशि किरति सजलकणजालम्।

नयननलिनमिव विगलितनालम्।।

(३) नयनविषयमपि किसलयतल्पम्।

कलयति विहितहुताशनकल्पम्।।

समयः - 8 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -गीतस्य चयनाय - 2 अङ्कौ।

कारणलेखनाय - 3 अङ्काः ।

आहत्य 2 + 3=5

I सामान्यनिर्देशः .... **पदानि विश्लेषयत।**

II पठनाधिगमः .... **संश्लिष्टपदानि विश्लेषयति।**

III चिन्तानैपुणी .... **सयुक्तिकं चिन्तयति।**

प्रश्नपाठः

उदाहरणं

तापोऽपि	=	तापः + अपि।
कन्दर्पोऽपि	=	....................+......................।
कापि	=	का + अपि।
सापि	=	....................+......................।

उदाहरणं

तापोऽपि	=	तापः + अपि।
कन्दर्पोऽपि	=	....................+......................।
कापि	=	का + अपि।
सापि	=	....................+......................।

समयः - २ निमेषौ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकस्य उचितोत्तरस्य - एकैकः अङ्कः ।

आहत्य 1 + 1=2

I	**सामान्यनिर्देशः**	....	**कोष्ठकात् उचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत।**
II	**पठनाधिगमः**	....	**प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति।**
III	**चिन्तानैपुणी**	....	**परिचितविषयमनुस्मरति।**

प्रश्नपाठः 1

कोष्ठकात् उचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत।

जयदेवः कस्मिन् देशे जनिमलभत ?

(मङ्गलदेशे , वङ्गदेशे , केरलदेशे)

समयः - २ निमेषौ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरस्य - एकः अङ्कः ।

२. व्रज हरितम् ।

I **सामान्यनिर्देशः** .... कोष्ठकात् उचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत।

II **पठनाधिगमः** .... पाठभागं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति।

III **चिन्तानैपुणी** .... परिचितविषयम् अनुस्मरति।

प्रश्नपाठः (2)

कोष्ठकात् उचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत।

१. एषः सर्वदा अस्मान् परित्रातुं व्यग्रः आसीत् । एषः कः ?

(वृक्षः, व्याघ्रः, सर्पः)

समयः - 2 निमेषौ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -उचितोत्तरस्य कृते - 1 अङ्कः ।

I **सामान्यनिर्देशः** .... प्रदत्तं गद्यभागं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरयत।

II **पठनाधिगमः** .... पाठभागं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति।

III **चिन्तानैपुणी** .... गद्यकाव्यं पठित्वा आशयं अवगच्छति।

प्रश्नपाठः– प्रदत्तं गद्यभागं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरयत। (3)

मातुः पक्षान्तः निद्रासुखमनुभूयमान वयं यथाकथञ्चित् सुप्तोत्थिताः। पितरौ भोजनमन्विष्य गतौ। तयोः आगमनकालं यावत् वृक्ष एव पितरौ। स अस्मान् पोतकानिव संरक्षति स्म।

मम अनुजानं शब्दं श्रुत्वा एव नीडात् बहिरागता। वृक्षस्य अधः तण्डूलान् प्रसृतान् यदृच्छया अपशयम्। तण्डूलान् आहर्तुम् उद्युक्तायां हा हतोऽस्मि इति रूदितमश्रौषम्। वृक्षस्य एका शुष्कशाखा कस्यचित् जालधारिणः लुब्धकस्य शिरसि अपतत् इव।

गद्यांशे विद्यमानानि क्त्वान्त -ल्यबन्त - तुमुन्नन्त पदानि चित्वा लिखत। (1x3=3)

१. कौ भोजनमन्विष्य गतौ?

२. वृक्षस्य अधः किम् अपश्यत्?

३. हा हतोस्मि। इति रुदितमश्रौषम्। कः रोदिति?

४. उदाहरणानुसारं पदं विश्लेषयत।

उदाः- हरिरत्र - हरिः + अत्र।

अप्रहिरागता -.........+.........।

समयः - 10 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -उचितोत्तरस्य कृते - 1 अङ्कः ।

आहत्य 4 x 1=4.

I	**सामान्यनिर्देशः**	**........**	**संभाषणं पूरयत।**
II	**पठनाधिगमः**	**........**	**कथां सम्भाषणरूपेण परिवर्त्य लिखति।**
III	**चिन्तानैपुणी**	**........**	**गद्यकाव्यं पठित्वा आशयम् अवगच्छति।**
			आशयान् धारणाश्च रूपवतकरोति

प्रश्नपाठः :- संभाषणं पूरयत। (6)

माता - पुत्रि! शरिके!

शरिका - ....

माता - कुतः त्वं भीता?

शारिका - ....

माता - लुब्धक इति? कः सर्वान् अरक्षत्।

शारिका - ....

माता - वृक्षराजं सधन्यवादं प्रणमामः।

समयः - 5 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकम् उचितोत्तरस्य कृते - 2 अङ्कौ ।

आहत्य 3 x 2=6

I सामान्यनिर्देशः .... कथास्तम्भं पाठभागानुसारं क्रमीकुरु।

II पठनाधिगमः .... कथां भावात्मकतया वाचयति (लिखति) ।

III चिन्तानैपुणी .... परिचितविषयमनुस्मरति।

प्रश्नपाठः

प्रदत्तं कथास्तम्भं पाठभागानुसारं क्रमिकुरुत। (5)

१) किन्तु अहं कुत्रापि न गच्छामि।

२) यद्यपि अहं रक्षिता तथापि विषबाधितः अयं वृक्षः क्रमेण नाशोन्मुखोऽभवत्।

३) वृक्षस्य अधः कोटरवासी कश्चन सर्पः व्याधस्य पादयोरन्तरेण **झटिति** अस**र**त्।

४) एतं वृक्षं त्यक्त्वा मम बान्धवाः पक्षिण**श्च** सर्वे गताः।

५. विगलितलक्ष्यस्य व्याधस्य शरेण वृक्षः विद्धः ।

समयः - 8 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - पूर्णतया क्रमीकृतोत्तरस्य कृते - 5 अङ्काः

I सामान्यनिर्देशः .... गद्यं पठित्वा पटकथारूपेण लिखत।

II पठनाधिगमः .... नूतनम् एकां पठकथां लिखति।

III चिन्तानैपुणी .... सृजनात्मकतया चिन्तयति।

प्रश्नपाठः

कथाभागं पठित्वा पटकथारूपेण परिवर्त्य लिखत। (5)

"भवन्तः गच्छन्तु नाहमधुना आगच्छामि। अस्य दयनीयाम् अवस्थां विचिन्त्य कथमेतं त्यक्त्वा गन्तुं शक्नुमः? एषः सर्वदा अस्मान् परित्रातुं व्यग्रः आसीत्।तत्सर्वं विस्मृत्य आपदि एतम् अनादृत्य गन्तुं नाहं समर्था।गच्छन्तु सर्वे गच्छन्तु। सगद्गदं पुनः पुनः विलपन्ती अन्येषां गमनं सास्रं पश्यन्ती तमेव गाढमाश्लिष्य...."।

समयः - 10 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - कथातः पटकथा लेखनाय - 5 अङ्काः।

I **सामान्यनिर्देशः** .... समानार्थकपदानि चित्वा लिखत
II **पठनाधिगमः** .... पाठभागं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति
III **चिन्तानैपुणी** .... सयुक्तिकं चिन्तयति।

प्रश्नपाठः

अधोरेखाङ्कितस्य पदस्य स्थाने समानार्थपदं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत। (1)

१. प्रातः निर्झर्याः कलरवं श्रुत्वा अहं अनृत्यत्।

(लतायाः , नद्याः , पर्वतस्य)

समयः - २ निमेषौ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरस्य लेखनाय - 1 अङ्कः।

I **सामान्यनिर्देशः** .... गद्यभागं पठित्वा रेखाङ्कितपदान्यधिकृत्य प्रश्नान् लिखत।
II **पठनाधिगमः** .... गद्यभागं पठित्वा आशयम् अवगच्छति।
III **चिन्तानैपुणी** .... आशयावबोधः प्रश्ननिर्माणकौशलम्।

प्रश्नपाठः

गद्यभागं पठित्वा रेखाङ्कितपदान्यधिकृत्य प्रश्नान् लिखत। (6)

नाहं गच्छामि, नाहं गच्छामि, भवन्तं विहाय नाहं कुत्रापि गच्छामि ।शारिका वदति। मातुः पक्षान्तः निद्रासुखमनुभूयमानाः वयं यथाकथञ्चित् सुप्तोत्थिताः। पितरौ भोजनमन्विष्य गतौ ।तयोः आगमनकालं यावत् वृक्ष एव पितरौ। स अस्मान् पोतकानिव संरक्षति स्म।

समयः - 5 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - रेखाङ्कितपदान्यधिकृत्य प्रश्ननिर्माणे 2 अङ्कौ देयौ।

अङ्काः - 3x2=6

I	**सामान्यनिर्देशः**	……..	अधोलिखितं वाक्यं पठित्वा रिक्तस्थाने अव्ययपदं विलिख्य पूरयत ।
II	**पठनाधिगमः**	……..	गद्यभागं वाचयति । आशयं गृह्णाति ।
III	**चिन्तानैपुणी**	……..	प्रत्यभिजानाति ।

प्रश्नपाठः

अधोलिखित वाक्यं पठित्वा रिक्तस्थाने अव्ययपदं विलिख्य पूरयत । (1)

(क) तत्सर्वं विस्मृत्य आपदि एनं अनादृत्य…………नाहं समर्था । (गच्छति , गन्तुम्, अगच्छत्)

समयः -1 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचिताव्यय लेखनाय एकः अङ्कः ।

I	**सामान्यनिर्देशः**	……..	अधोदत्तं गद्यभागं पठित्वा कथांशं संगृह्य लिखत । प्रदत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि च लिखत ।
II	**पठनाधिगमः**	……..	गद्यभागं पठित्वा आशयान् संगृह्य लिखति ।
III	**चिन्तानैपुणी**	……..	परिचितविषयमनुस्मरति । आशयान् वर्गीकरोति ।

प्रश्नपाठः

गद्यभागं संगृह्य लिखत । (8)

भवन्तः गच्छन्तु , नाहमधुना आगच्छामि ।अस्य दयनीयाम् अवस्थां विचिन्त्य कथमेतं त्यक्त्वा गन्तुं शक्नुमः ? एषः सर्वदा अस्मान् परित्रातुं व्यग्रः आसीत् ।तत्सर्वं विस्मृत्य आपदि एतम् अनादृत्य गन्तुं नाहं समर्था । गच्छन्तु सर्वे गच्छन्तु ।

सगद्गदं पुनः पुनः विलपन्ती अन्येषां गमनं सास्त्रं पश्यन्ती तमेव गाढमाश्लिष्य - नाहं गच्छामि , नाहं गच्छामि , भवन्तं विहाय नाहं कुत्रापि गच्छामि । शारिका तूष्णीं भूत्वा तत्रैव उपाविशत् । तस्याः तप्तं मन इव दिशः अरुणिम्ना लिप्ताः । अरुणिमनि एकं दृश्यं मन्दं मन्दं स्मृतिपथमागतम् ।

सूर्योदयः ।

मातुः पक्षान्तः निद्रासुखमनुभूयमानाः वयं यथाकथञ्चित् सुप्तोत्थिताः। पितरौ भोजनमन्विष्य गतौ। तयोः आगमानकालं यावत् वृक्ष एव पितरौ। स अस्मान् पेतकानिव संरक्षति स्म।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - संगृह्य लेखनाय 4 अङ्काः।

शीर्षकलेखनाय 1 अङ्कः।

आहत्य- 4 +1= 5.

गद्यभागं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरयत।

१. भवन्तः गच्छन्तु नाहमधुना आगच्छामि - कस्याः वचनमिदम् ?

२ एषः सर्वदा अस्मान् परित्रातुं व्यग्रः आसीत् - कः ?

३ भोजनमन्विष्य गतौ - कौ ?

समयः - 10 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकस्य उचितोत्तरस्य एकैकमङ्कः।

आहत्य 5+3= 8

I	**सामान्यनिर्देशः**	....	प्रकृतिस्नेहप्रतिपादकसूक्तीन् लिखत।
II	**पठनाधिगमः**	....	प्रकृते महत्वप्रतिपादकानि सूक्तीन् सञ्चिनोति।
III	**चिन्तानैपुणी**	....	सयुक्तिकं चिन्तयति।

प्रश्नपाठः

प्रदत्तान् सूक्तीन् पठित्वा प्रकृत्यनुकूलसूक्तिं चित्वा लिखत। (2)

1. मातृदेवो भव।
2. विद्या धनं सर्वधनात्प्रधानम्।
3. इमा आपः शिवाः सन्तु।

समयः - 2 निमेषौ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरलेखनाय - 2 अङ्कौ।

३. भविष्ये तव ... ।

I सामान्यनिर्देशः	....	कोष्ठकात् उचितम् उत्तरम् निर्धार्य लिखत ।
II पठनाधिगमः	....	पाठभागं पठित्वा प्रश्नानम् उत्तराणि लिखत।
III चिन्तानैपुणी	....	प्रत्यभिजानाति।

प्रश्नपाठः

कोष्ठकात् उचितम् उत्तरं निर्धार्य लिखत। (1)

१. सालारः इति कस्य नाम? (गृहस्य, नालस्य, वृद्धसदनस्य)

समयः - 2 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - इष्टतमगीतलेखनाय - 1 अङ्कः ।

I सामान्यनिर्देशः	....	गद्यभागं पठित्वा पठकथारूपेण परिवर्तयत।
II पठनाधिगमः	....	नूतनीम् एकां पटकथां लिखति।
III चिन्तानैपुणी	....	कथातः पटकथां लिखति। (सृजनात्मकता)

प्रश्नपाठः -

गद्यभागं पठित्वा पटकथा रूपेण परिर्वत्य लिखत। (5)

भवन्तः गच्छन्तु, नाहमधुना आगच्छामि। अस्य दयनीयाम् अवस्थां विचिन्त्य कथमेतं त्यक्त्वा गन्तुं शक्नुमः? एषः सर्वदा अस्मान् परित्रातुं व्यग्रः आसीत्। तत्सर्वं विस्मृत्य आपदि एतम् अनादृत्य गन्तुं नाहं समर्था। गच्छन्तु सर्वे गच्छन्तु।

समयः - 8 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - कथातः पटकथालेखनाय - 3 अङ्कः ।

क्रमीकरणस्यकृते 2 अङ्कौ ।

आहत्य - 5 अङ्काः ।

I	**सामान्यनिर्देशः**	....	भविष्ये तव इति पाठभागं स्मृत्वा सम्भाषणांशं पूरयत।
II	**पठनाधिगमः**	....	पाठभागं सम्भाषणरूपेण परिवर्त्य लिखति।
III	**चिन्तानैपुणी**	....	अवगतान् आशयान् विविधव्यवहाररूपेण प्रकटयति।

प्रश्नपाठः

सम्भाषणांशान् पठित्वा कोष्ठकात् उचितोत्तराणि चित्वा पुनर्लिखतु। (5)

बालकः - हे तात, अत्र सर्वे वृद्ध जनाः भवन्ति।
पिता - एतत् .... भवति।
बालकः - मम पितामही अस्मिन् वृद्धसदने वसति वा?
पिता - आम्।
बालकः - तात! अत्र महत् .... वर्तते। अतः अत्र एकं .... स्थाप्यताम्।
स्नुषा - पितामह्याः .... कतिपयदिनाभ्यन्तरे भविष्यति। अतः .... आवश्यकता नास्ति। (उष्णम्, व्यजनस्य, वृद्धसदनम्, व्यजनम्, मरणम्)

समयः - उत्तरलेखनाय - 5 निमेषाः ।
मूल्यनिर्णयसूचकाः- एकैकस्य उत्तरस्य एकैककाः अङ्काः
आहत्य 5 x 1=5

I	**सामान्यनिर्देशः**	....	उदाहरणानुसारं विश्लेषयत । निर्देशानुसरणं प्रश्नानामुत्तराणि लिखत।
II	**पठनाधिगमः**	....	संश्लिष्टपदानि विश्लेषयति।
III	**चिन्तानैपुणी**	....	आशयान् अवगताविषयांश्च नूतनसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते।

प्रश्नपाठः

उदाहरणानुसारं पदच्छेदं लिखत। (1)

उदाः - मृतिस्तासाम् - मृतिः + तासाम्

ततस्तस्य - ......+.......

समयः -एकः निमेषः)
मूल्यनिर्णयसूचिकाः -उचितपदविश्लेषणस्य कृते ऐकैकः – अङ्कः)
आहत्य 1 X 1=1

I सामान्यनिर्देशः	....	प्रदत्तं गद्यभागं पठित्वा क्त्वान्तल्यबन्ततुमुन्नन्ताव्ययानि चित्वा लिखतु।
II पठनाधिगमः	....	पाठभागं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति।
III चिन्तानैपुणी	....	उत्तराणि विवेचयति।

प्रश्नपाठः प्रदत्तभागात् क्त्वान्तल्यबन्ततुमुन्नन्त अव्ययानि चित्वा लिखत। (3)

पाण्डवानां सन्देशं स्वीकृत्य श्रीकृष्णः दुर्योधनसभां प्रविष्टवान्। दुर्योधनः तत्र चित्रपटं दृष्ट्वा उपविष्टवान्। तस्य मनसि पाण्डवेभ्यो किमपि दातुम् **सन्नद्धता** नासित्।

समयः - 5 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचिकाः - उचितोत्तरस्य कृते ऐकैकः अङ्कः ।

आहत्य 3 X 1=3.

I सामान्यनिर्देशः	....	पाठभागास्थं सम्भाषणांशं स्मृत्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखत।
II पठनाधिगमः	....	पाठभागं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखति।
III चिन्तानैपुणी	....	कार्यकारणबन्धमवगच्छति।

प्रश्नपाठः

लघूत्तराणि लिखत। (3)

1. प्रकोष्टे तस्मिन् महदुष्णं वर्तते - कस्य कं प्रति वचनमिदम्?
2. दिनाभ्यन्तरे मृतिस्तासाम् - कासां मृतिः? कस्य कं प्रति वचनमिदम्?
3. 'ईदृशमुष्णं सोढुं सा समर्था एव'। का समर्था? कुतः?

समयः - 5 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः एकैकस्य उत्तरस्य - 1 अङ्काः ।

आहत्य - 3 x 1=3

एककम्
2

मानविकता ।

१. चिन्तारतो बालकः ।

२. को हेतुः?

३. दीनदयालुर्भव ।

४. चिन्तारतो बालकः।

I सामान्यनिर्देशः …….. कोष्टकात् उचितम् उत्तरं निर्धार्य लिखत।

II पठनाधिगमः …….. पाठभागं पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि लिखति।

III चिन्तानैपुणी …….. उचितस्य उत्तरस्य विवेचनं करोति। परिचितविषयम् अनुस्मरति।

प्रश्नपाठः

कोष्ठकात् उचितम् उत्तरं निर्धार्य लिखत। (3)

1. क्रिस्तुभागवतस्य कर्ता कः?

   (पि. सी. कुट्टिकृष्णन्, पि.सी. देवस्या, अरणोस् पातिरी)

2. कास्मिन् नगरे शिष्या कन्यया साकं शिशुं अपूपुषत्?

   (नसरत्, ताबोर, एतन्स्)

3. तक्षकेन अनुष्ठितं व्रतं किम्?

   (उपवास, असिधारा, अहिंसा)

समय - 2 निमेषौ ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरस्य एकैकमङ्कः - 3 अङ्काः ।

आहत्य -3x1=3.

I सामान्यनिर्देशः …….. निर्देशानुसरणं वाक्यद्वयं योजयत।

II पठनाधिगमः …….. क्त्वान्त - ल्यबन्त रूपाणि उपयुज्य वाव्यद्वयं योजयति।

III चिन्तानैपुणी …….. कार्यकारणबन्धमवगच्छति।

प्रश्नपाठः

उदाहरणं पठित्वा कोष्ठके दत्तानि पदानि उपयुज्य वाक्यद्वयं योजयत। (2)

उदाः- विद्यालयं गच्छति। पाठं पठति।

विद्यालयं गत्वा पाठं पठति।

क) स्नानं करोति । ईश्वरं वन्दते

ख) घण्डानादं श्रृणोति । कक्ष्याम् आगच्छति।

(कृत्वा, श्रुत्वा, नीत्वा)

समय - 4 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकस्य समीचीनोत्तरस्य - 1 अङ्कः ।

आहृत्य -1x2=2

I सामान्यनिर्देशः .... श्लोकं पठित्वा गद्यक्रमं पूरयत । पदानि यथाक्रमं योजयत।

II पठनाधिगमः .... अन्वयं लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .... आशयान् अवगच्छन्ति । पदानि यथाक्रमं योजयति।

प्रश्नपाठः

श्लोकं पठित्वा गद्यक्रमं पूरयत। (2)

मेषपालैर्नीयमानं मेषयूथं निरीक्ष्य सः।

कुमारश्चिन्तयामास भाविशिष्यगणं निजम्।।

गद्यक्रमः - मेषपालैः नीयमानं मेषयूथम् - सः ....निजं .... चिन्तयामास।

समयः - 4 निमेषः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकस्य समीचीनोत्तरस्य - 1 अङ्कः ।

आहृत्य -1+1=2

I सामान्यनिर्देशः .... उदाहरणानुसारं विश्लेषयत।

II पठनाधिगमः .... संश्लिष्टपदानि विश्लेषयति।

III चिन्तानैपुणी .... सन्धि ज्ञात्वा पदविश्लेषणं करोति।

प्रश्नपाठः

उदाहरणानुसार पदच्छेदं कुरुत। (2)

उदाहरणम्

बालकैरन्यैः - बालकैः + अन्यैः।

1. छात्रैरन्यैः - .... +..........।

2. मित्रैरन्यैः - .... +..........।

समयः - ३ निमेषाः ।
मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितपदविश्लेषणाय एकैकाङ्काः ।
आहत्य - 1+1=2

I सामान्यनिर्देशः .... प्रदत्तम् आशयं पठित्वा तदाशयप्रतिपादकं श्लोकं चित्वा लिखत।

II पठनाधिगमः .... आशयमधिकृत्य लिखति

III चिन्तानैपुणी .... श्लोकस्य आशयं अवगच्छति। श्लोकं लिखति।

प्रश्नपाठः

प्रदत्तं गद्यभागं पठित्वा तदाशयप्रतिपादकं श्लोकं चित्वा लिखत। (2)

गद्यभागः - ज्ञानपूर्णः सः फालकः **पित्रोः अद्भुतानन्दशान्तिभिः समं अवर्धत।**

1. यहूदबालकैरन्यैः क्वापि क्रीडारतस्तथा।
   क्वापि चिन्तापरः सर्वैरलक्ष्यत स बालकः।

2. आत्मना बलवानेष ज्ञानपूर्णश्च बालकः।
   अवर्धत समं पित्रोरद्भुतानन्दशान्तिभिः।

समयः - 5 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितपद्यलेखनाय - 2 अङ्कौ ।

I **सामान्यनिर्देशः** .... अधः प्रदत्तं पद्यं पठित्वा सूचनाम् अनूसृत्य आशयं लिखत।

II **पठनाधिगमः** .... आशयं लिखति।

III **चिन्तानैपुणी** .... स्वमतानुसारं व्याख्यानं लिखति।

प्रश्नपाठः

प्रदत्तं पठित्वा सूचनानुसारम् आशयं लिखत। (4)

1. दृष्ट्वा चिन्तारतं क्षिप्रग्राहिणं बालकं मुनिः।

प्रियमाचष्ट नद्वृत्तं सा तु मौनमधारयत्।।

सूचनाः- आशयं,चमत्कारः

समयः - 5 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकं सूचनायै प्रत्येकं - 2 अङ्कौ ।

आहृत्य -2+2=4

I **सामान्यनिर्देशः** .... समानार्थकपदानि चित्वा लिखत।

II **पठनाधिगमः** .... श्लोकानाम् आशयं लिखति।

III **चिन्तानैपुणी** .... साजात्यवैजात्यान् विवेचयति।

प्रश्नपाठः

अधो रेखाङ्कितपदानां स्थाने कोष्ठकात् समानपदानि चित्वा लिखत। (2)

1. मुनिना तेन नीतोऽसौ ताबोरद्रेरधित्यकाम्।

अशेत स्थण्डिले पश्यन् रम्याः प्रकृतिसम्पदः॥

(मनोहराः , नद्याः , पर्वतस्य)

समयः- 5 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरस्य लेखनाय एकैकाङ्कः।

आहृत्य - 1X2=2

I	**सामान्यनिर्देशः**	……..	श्लोकं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत।
II	**पठनाधिगमः**	……..	श्लोकानाम् आशयं लिखति।
III	**चिन्तानैपुणी**	……..	आशयान् धारणाश्च रूपवत्करोति।

प्रश्नपाठः

श्लोकं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत। (2)

" पुरे नासरथे सार्धं कन्यया प्रियया चरन्।

असिधाराव्रतं तक्षा शिशुं दिव्यमपूपुषत् "॥

1. तक्षकेण आचरितं व्रतं किम् ?
2. दिव्यं शिशुम् अपूपुषत्। कः ?

समयः - 3 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकस्य प्रश्नस्य एकैकमङ्कः।

आहत्य - 1+1=2

I	**सामान्यनिर्देशः**	……..	अव्ययपदान्युपयुज्य वाक्यानि रचयति।
II	**पठनाधिगमः**	……..	अव्ययपदान्युपयुज्य वाक्यं रचयति।
III	**चिन्तानैपुणी**	……..	सयुक्तिकं चिन्तयति।

प्रश्नपाठः

अधोरेखाङ्कितपदानां स्थाने उचिताव्ययपदानि कोष्ठकात् चित्वा वाक्यानि पुनर्लिखत।

1. विद्यालयं गच्छति , पाठं पठति। (गत्वा, गच्छति , गच्छन्ति)
2. स्नानं करोति, ईश्वरं वन्दते। (अकरोत् ,कृत्वा , कारणाय)
3. पुस्तकं पश्यति, पाठं पठति। (पश्यन् , पश्यन्ति , दृष्ट्वा)
4. घण्डानादं श्रुण्वन् ,कक्ष्याम् आगच्छति। (श्रुणोति , श्रुत्वा , श्रुणुतः)

समयः - 5 निमेषः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः- एकैकस्य उचितोत्तरस्य एकैकः अङ्कः।

आहत्य - 4X1=4

५. को हेतुः ?

I सामान्यनिर्देशः …….. कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत।

II पठनाधिगमः …….. पाठभागं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति।

III चिन्तानैपुणी …….. परिचितविषयान् अनुस्मरति।

प्रश्नपाठः

कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत।

'गात्रस्य वार्धक्यं अनुभूयेत खलु' गात्रमिति पदस्य - समानार्थकं पदं कोष्ठकात् चित्वा लिखत?

(कर्णं, नेत्रं , शरीरम्)

समय - 1 निमषः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - **उचितोत्तरस्यः** 1 अङ्कः ।

I सामान्यनिर्देशः …….. प्रादेशिकभाषायां अनुवदत।

II पठनाधिगमः …….. आशायान्। अवगतविषयांस्च नूतनसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते।

III चिन्तानैपुणी …….. सयुक्तिकं चिन्तयति।

प्रश्नपाठः

प्रादेशिकभाषायाम् आङ्गलेयभाषायां वा अनुवदत। (4)

'यशोधरे! अद्याहं लोकमपश्यम्। वार्धक्यं मरणं चापश्यं, रोगं वेदनां चापश्यम्।' "साधारणम्, अनया यशोधरयापि कियद्वारं दृष्टमस्ति एतत्सर्वं। बाल्ये सुप्रबुद्धस्य पुत्रीत्वेन सरवीभिः सह विचरयत्यवसरे"।

समय - 8 निमषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितरीत्या लेखनाय : 4 अङ्कः।

I	सामान्यनिर्देशः	……..	प्रदत्तं विज्ञप्तिपत्रं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत।
II	पठनाधिगमः	……..	भाषान्तरीकृत्य लिखति।
III	चिन्तानैपुणी	……..	सयुक्तिकं चिन्तयति।

प्रश्नपाठः

प्रदत्तं विज्ञप्तिपत्रं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत। (4)

സംസ്കൃതസമാജത്തിന്റെ ഉദ്ഘാടനം

ബഹുമാന്യരെ,

പട്ടം ജി.എച്ച്.എസ്. എസ്. ലെ സംസ്കൃതസമാജത്തിന്റെ ഉദ്ഘാടനം വിവിധ പരിപാടികളോടെ 19-08-2016 വെള്ളിയാഴ്ച രാവിലെ നടത്തുന്നതാണ്. സ്കൂൾ അങ്കണത്തിൽ വെച്ച് ബഹു. ജില്ലാ വിദ്യാഭ്യാസ ഓഫീസർ ശ്രീ. ശരത്ചന്ദ്രൻ ഉദ്ഘാടനം ചെയ്യുന്ന ചടങ്ങിൽ സംസ്കൃതം സ്പെഷ്യൽ ഓഫീസർ ഡോ. ടി.ഡി.സുനീതി ദേവി മുഖ്യപ്രഭാഷണം നടത്തുന്നു. ഏവർക്കും സ്വാഗതം.

കാര്യപരിപാടികൾ

പ്രാർത്ഥന	:	സംസ്കൃതവിദ്യാർത്ഥികൾ
അദ്ധ്യക്ഷൻ	:	ശ്രീ. ബാലകൃഷ്ണൻ മാസ്റ്റർ (പ്രധാനാധ്യപകൻ)
സ്വാഗതം	:	ശ്രീമതി വിഷ്ണുപ്രിയ (സംസ്കൃതാദ്ധ്യാപിക)
ഉദ്ഘാടനം	:	ശ്രീ. ശരത്ചന്ദ്രൻ (ജില്ലാ വിദ്യാഭ്യാസ ഓഫീസർ)
മുഖ്യപ്രഭാഷണം	:	ഡോ. ടി.ഡി. സുനീതി ദേവി (സംസ്കൃതം സ്പെഷ്യൽ ഓഫീസർ)
ആശംസകൾ	:	ശ്രീ. സന്തോഷ്മാസ്റ്റർ (മലയാളം അദ്ധ്യാപകൻ)
		ശ്രീമതി. ലീജ (സ്റ്റാഫ് പ്രതിനിധി)
		കുമാരി നന്ദന (സ്കൂൾ ചെയർമാൻ)
നന്ദി	:	മാസ്റ്റർ കിരൺ സത്യനാഥ് (ക്ലബ് സെക്രട്ടറി)

കാര്യപരിപാടികൾ

ഗാനം, നാടകം, സംഘഗാനം, അഷ്ടപദി മുതലയാവ

1. संस्कृतसमाजस्य उद्घाटनं कस्मिन् दिनाङ्के भविष्यति? (1)
2. समारोहकार्यक्रमे उद्घाटकः कः? (1)
3. स्वागातभाषणं **कः करिष्यति**? (1)
4. कार्यक्रमे **कानि कलाप्रकटनानि भविष्यन्ति**? (1)

समयः - 10 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरस्य :- 4 अङ्काः ।

आहत्य - 4x1=4

I सामान्यनिर्देशः .... **यथोचितं योजयत।**

II पठनाधिगमः .... पाठभागं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखति।

III चिन्तानैपुणी .... **सयुक्तिकं चिन्तयति।**

प्रश्नपाठः

यथोचितं योजयत। (4)

1) सुप्रबुद्धस्य पुत्री - श्रीबुद्धः।
2) सिद्धार्थः - **शरीरम्**।
3) गात्रम् - सिद्धार्थस्य मित्र**म्**।
4) छन्दः - यशोधरा।

समयः - 5 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - प्रत्येकमुत्तरस्य कृते -एकैकः अङ्कः देयाः ।

आहत्य – 1x4=4

I **सामान्यनिर्देशः** .... संस्कृतभाषायाम् अनुवदत।

II **पठनाधिगमः** .... मातृभाषातः संस्कृतभाषया अनुवदति।

III **चिन्तानैपुणी** .... सृजनात्मकतया चिन्तयति।

प्रश्नपाठः

संस्कृतभाषया अनुवदत। (3)

1. സത്യം തന്നെ ജയിക്കും

(Truth always wins.)

2. ദുഃഖത്തിന്റെ കാരണം ആശയാണ്.

(Desire is the cause of sorrow.)

3. ബുദ്ധന്റെ യഥാർഥപേര് സിദ്ധാർഥൻ എന്നാണ്.

(Siddhartha is the real name of Buddha.)

समयः - 5 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितसंस्कृतानुवादाय - एकैकोङ्कः।

आहत्य - 1x3=3.

६ . दीनदयालुर्भव ।

I	**सामान्यनिर्देशः**	....	यथोचितं योजयत।
II	**पठनाधिगमः**	....	समानपदान्युपयुज्य पाठभागं लिखति।
III	**चिन्तानैपुणी**	....	परिचितविषयमनुस्मरति।

प्रश्नपाठः

यथोचितं योजयत। (3)

क		ख
खिन्नः	-	श्रुत्वा।
चोरणं	-	संशयः।
निशम्य	-	दुःखितः।
सन्देहः	-	मुनिवर्यः ।
संन्यासिवर्यः	-	मोषणं ।

समयः -5 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयासूचकाः - उचितोत्तरलेखनाय एकैकः अङ्कः ।

आहत्य -3x1=3

I	**सामान्यनिर्देशः**	....	कोष्ठकात् समुचितम् उत्तरं निर्धार्य लिखत।
II	**पठनाधिगमः**	....	पाठभागं पठित्वा उत्तराणि लिखति।
III	**चिन्तानैपुणी**	....	परिचितं विषयमनुस्मरति

प्रश्नपाठः

कोष्ठकात् समुचितम् उत्तरं निर्धार्य लिखत। (3)

1. 'एका जातिः, एको धर्मः, एको देवो मनुष्यस्य '- इति केन उक्तम्? (श्रीनारायणगुरुदेवेन, श्रीबुद्धेन , येशुदेवेन)
2. मुषित्वा - समानपदं किम्? (मोषणं कृत्वा, निवेदनं कृत्वा, ग्रहणम् कृत्वा)
3. 'गुरोरन्तर्गतं न्यायाधिपाय न्यवेदयत् ' - कः? (महाकविः कुमारनाशान्, आरक्षिजनाः, संन्यासिवर्याः)

समयः- एकैको निमेषाः।

मूल्यनिणयसूचकाः - उचितोत्तरलेखनाय एकैकः अङ्कः।

आहत्य-1+1+1=3

I **सामान्यनिर्देशः**	....	सूचनाः अनुसृत्य खण्डिकां लिखत।
II **पठनाधिगमः**	....	श्रीनारायणगुरोः सन्देशान् विशदीकरोति।
III **चिन्तानैपुणी**	....	आशयान् वर्गीकरोति।

प्रश्नपाठः

स्वामिनः भूतदयालुताम् अवधार्य सः न्यायाधीशः तं चोरकल्पं स्वेच्छया गन्तुम् अनुज्ञे - ससन्दर्भं विशदयत? (4)

सूचना - न्यायाधीशः चोराय एकाधिकशतं ताडनम् अदण्डयत् - गुरूः खिन्नमनस्कः अभवत् - कुमारनाशान् महोदयः गूरोरन्तर्गतं न्यवेदयत् - न्यायाधीशः चोर**म्** अमोचयत्।

समयः - 7 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - आशयाविष्करणम् ३ भाषाप्रयोगसामर्थ्यम् २।

आहत्य - 2+3=5

I **सामान्यनिर्देशः**	....	प्रदत्तवाक्यात् क्त्वान्तल्यबन्ततुमुन्नन्तपदानि चित्वा लिखत।
II **पठनाधिगमः**	....	अव्ययपदानि उपयुज्य वाक्यानि रचयति।
III **चिन्तानैपुणी**	....	सयुक्तिकं चिन्तयति।

प्रश्नपाठः

प्रदत्तवाक्यात् क्त्वान्त ल्यबन्त तुमुन्नन्तपदानि चित्वा लिखत। (3)

'स्वामिनः भूतदयालुताम् अवधार्य सः न्यायाधिपः तं चोरकल्पं स्वेच्छया गन्तुम् अनुज्ञे। इमां वार्तां श्रुत्वा गुरूः सन्तुष्टः अभवत्।

समयः - 3 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - समीचीनस्य एकैकस्य अव्ययपदस्य -एकैकः अङ्कः।
आहत्य -1+1+1=3

I सामान्यनिर्देशः .... गद्यभागं पठित्वा संगृह्य लिखत। प्रश्नानामुत्तराणि लिखत।

II पठनाधिगमः .... श्रीनारायणगुरुदेवस्य दर्शनमधिकृत्य लघुटिप्पणीं लिखति।

III चिन्तानैपुणी .... आशयान् धारणाश्च रूपवत्करोति।

प्रश्नपाठः -१

प्रदत्तं गद्यभागं पठित्वा संगृह्य लिखत। 5

श्रीनारायणगुरुदेवः केरलनवोत्थानस्य पिता भवति।सः १८५४ तमे वर्षे चेम्पषन्ति ग्रामे जनिमलभत। माटनाशान् कुट्टियम्मा चास्य पितरौ स्तः। सः सामाजिक-सांस्कृतिक-आध्यात्मिकमण्डलेषु अनितरसधारण प्रतिभां प्रकटितवान्। बहूनि ग्रन्थरत्नानि तेन रचितानि सन्ति।

दार्शनिकमण्डले सः श्रीशङ्करभगवत्पादस्य मार्गम् अनुवर्तते।सः अद्वैदवेदान्तस्य मूलतत्वानि मानविकतापरिपोषणार्थं प्रसारयति। तस्य सन्देशाः ध्येयवाक्यत्वेन जनानं मनसि उद्बोधयन्ति।तेन विरचितं दर्शनमाला अत्मोपदेशशतकं दैवदशकं च अद्वैत चिन्तपरः भवति। एका जातिः, एको धर्मः, एको देवः मनुष्याणाम् इत्युत्घोषणं गुरुदेवस्य महत्वप्रतिपदकस्य उदाहरणम्।

समयः- 1 निमेषः।

मूल्यनिर्णयसुचकाः - शीर्षकाय 1 अङ्काः संगृह्य लेखनाय 4 अङ्काः।

आहत्य 1+ 4= 5

प्रश्नपाठः -२

अधोदत्तानां प्रश्नानाम् उत्तरणि लिखत। (3)

1. श्रीनारायणगुरुदेवः कुत्र जनिमलभत ?

2. गुरुदेवस्य पितरौ कौ ?

3. दार्शनिकमण्डले गुरुदेवः कस्य मार्गं अनुवर्तते ?

समयः- 5 निमेषाः।
मूल्यनिर्णयसूचकाः- एकैकस्य उचितोत्तरस्य- 1 अङ्कः।
आहत्य 3X 1= 3

I सामान्यनिर्देशः .... पेटिकात् नारायणगुरोः सन्देशान् चित्वा लिखत।

II पठनाधिगमः .... श्रीनारायणगुरोः सन्देशान् विशदयति।

III चिन्तानैपुणी .... आशयान् धारणाश्च रूपवत्करोति।

प्रश्नपाठः

- एका जातिः, एको धर्मः, एको देवो मनुष्यस्य।
- मानवसेवा एव माधवसेवा।
- अहिंसा परमो धर्मः।
- सत्यं वद धर्मं चर।

पेटिकात् नारायणगुरोः सन्देशान् चित्वा लिखत। (2)

समयः - 2 निमेषौ।
मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरस्य - 2 अङ्कौ।
आहत्य - 2

I सामान्यनिर्देशः .... भाषान्तरीकृत्य लिखत।

II पठनाधिगमः .... मातृभाषातः संस्कृतभाषया अनुवदति।

III चिन्तानैपुणी .... सयुक्तिकं चिन्तयति।

प्रश्नपाठः

अधः प्रदत्तं श्रीनारायणगुरोः सन्देशान् संस्कृतभाषायाम् अनुवदत। (3)

✍ ഒരു ജാതി ഒരു മതം ഒരു ദൈവം മനുഷ്യന്
✍ മനുഷ്യാണാം മനുഷ്യത്വം ജാതി.

✍ പലമതസാരമേകം.

समयः- 6 निमेषाः।
मूल्यनिर्णयसूचकः- एकैकस्य वाक्यस्य उचिताशयानुवादाय- 1 अङ्कः।
आहत्य 3x 1= 3

I	सामान्यनिर्देशः	……..	संस्कृतभाषया अनुवदति ।
II	पठनाधिगमः	……..	मातृभाषातः संस्कृतभाषाया अनुवदति ।
III	चिन्तानैपुणी	……..	सयुक्तिकं चिन्तयति ।

प्रश्नपाठः

मातृभाषया यथोचितं योजयत । (4)

1. " एका जातिः एको धर्मः एको देवः मनुष्यस्य " - മൃഗങ്ങൾക്ക് മൃഗത്വമാണ് ജാതി. മനുഷ്യർക്ക് മനുഷ്യത്വവും
2. " जातिभेदं मतद्वेषं
   विना यत्र नराः समे
   सोदरत्वेन तिष्ठन्ति
   मातृकास्थानं अप्यतः ॥ " - ഒരു ജാതി ഒരു മതം ഒരു ദൈവം മനുഷ്യന്
3. " मनुष्याणां मनुष्यत्वं जातिर्गोत्वं गवां यथा " - പലമതസാരവുമേകമാണ്
4. बहुधर्मसारमेकमेव - ജാതി ഭേദം മതദ്വേഷം ഏതുമില്ലാതെ സർവ്വരും സോദരത്വേന വാഴുന്ന മാതൃകാസ്ഥാനമാണിത്

समयः- 10 निमेषाः ।
मूल्यनिर्णयसूचकः- उचितानुवादलेखनाय एकैकस्य एकैकाङ्कः ।

आहत्य 1x4= 4

एककम् 3

चारुता ।

१. कालातिवर्तिनी कला ।

२. कृष्णशिलासु लास्यम् ।

३. सुघटिता भाषा ।

७. कालातिवर्तिनी कला

I सामान्यनिर्देशः .... संभाषणे रिक्तस्थानानि पूरयत।

II पठनाधिगमः .... साक्षात्कारं करोति।

III चिन्तानैपुणी .... आशयान् धारणाश्च रूपवत्करोति।

प्रश्नपाठः

संभाषणे रिक्तस्थानानि पूरयत। (4)

द्वौ छात्रौ मिलतः । तयो संभाषणमत्र दत्तम्।

रविः : अये मित्र। ....।

मधूः : नमस्ते। अपि कुशली?

रविः : .... ?

मधूः : विशेषः अस्ति। आस्मिन् सप्ताहे कूटियाट्टम् **भविष्यति**।

रविः : .... ?

मधूः :कूटियाट्टसप्ताहः कलामण्डले प्रचलति ।

रविः : .... ?

मधूः : सम्यक् आसीत्।

समयः -5 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -समीचीनस्य एकैकस्य उत्तरस्य - एकैकः अङ्कः ।

आहत्य -4.

I सामान्यनिर्देशः .... प्रश्नवाचकशब्दानि उपयुज्य रिक्तस्थानानि पूरयत।

II पठनाधिगमः .... प्रश्नवाक्यानि रचयति।

III चिन्तानैपुणी .... आशयान् धारणाश्च रूपवत्करोति।

प्रश्नपाठः

(कदा, किम्, कुत्र, कति, का, कः)

1. अहं संस्कृतं पठामि। भवान् .... पठति?
2. भवान् ....जनिमलभत?
3. चतुष्षष्टि कलाः विद्यन्ते। .... कलाः विद्यन्ते?
4. केरले कूटियाट्टम् पठितुम् अवसरः .... अस्ति?
5. नाट्यशास्त्रस्य रचयिता...........................?

समयः - 7 निमेषः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - समीचीनस्य एकैकस्य उत्तरस्य कृते - एकैक : अङ्कः ।

आहत्य 1x5=5

I	**सामान्यनिर्देशः**	**........**	**कोष्ठाकात् उचितम् उत्तरम् निर्धार्य लिखत।**
II	**पठनाधिगमः**	**........**	**पाठभागं पठित्वा उत्तराणि लिखति।**
III	**चिन्तानैपुणी**	**........**	**परिचितविषयमनुस्मरति।**

प्रश्नपाठः

कोष्ठाकात् उचितम् उत्तरम् निर्धार्य लिखत। (5)

1. **युनस्को इति अन्ताराष्ट्रसभायाः अङ्गीकारः कस्मै कलारूपाय प्रथमं लब्धम्** ?

(**कूटियाट्टम्** , **मोहिनियाट्टम्** , **कृष्णनाट्टम्**)

2. **अधुनापि कस्मिन् कलारूपे संस्कृतरूपकाण्येव अभिनीयन्ते** ?

(**भरतनाट्ये** , **मोहिनियाट्टे** , **कूटियाट्टे**)

3. **कूटियाट्टे कस्य भाषायाः माहात्म्यं वर्तते** ?

(**संस्कृतस्य** , **कैरल्याः** , **आङ्गलस्य**)

4. **कुत्र कूटियाट्टं पठितुम् अवसरः अस्ति** ?

(**केरलकलामण्डले** , **सङ्गीतनाटक अक्कादम्यां** , **ललितकला अक्कादम्यां**)

समयः - 5 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरलेखनाय एकैकः अङ्कः।

I	**सामान्यनिर्देशः**	....	उदाहृतानुसारं विश्लेषयत।
II	**पठनाधिगमः**	....	सांश्लिष्टपदानि विश्लेषयति।
III	**चिन्तानैपुणी**	....	कार्यकारणबन्धमवगच्छति।

प्रश्नपाठः

उदाहृतानुसारं विश्लेष्यत। (2)

(उदा - स्वस्त्यस्तु - स्वस्ति ... अस्तु)

इत्यपि - .... +........................

उदा - तथापि - तथा + अपि

अधुनापि - .... +........................

समयः - 2 निमेषौ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - सूचनानुसारलेखनाय पूर्णाङ्काः ।

आहत्य 1x2=2

८. कृष्णशिलासु लास्यम् ।

I **सामान्यनिर्देशः** …….. कोष्ठाकात् उचितम् उत्तरम् निर्धार्य लिखत ।

II **पठनाधिगमः** …….. पाठभागं पठित्वा उत्तराणि लिखति ।

III **चिन्तानैपुणी** …….. परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः

कोष्ठकात् उचितम् उत्तरम् निर्धार्य लिखत । (2)

1. सूर्याय सङ्कल्पितम् अलोकसामान्यं मन्दिरं कुत्र वर्तते ?

(अजन्ता , काशी , कोनार्क)

2. कस्य दर्शनाय सङ्कल्पितेषु स्थानेषु अन्यतमः भवति कोणार्कः

(चन्द्रग्रहणस्य , सूर्यग्रहणस्य , नक्षत्रमण्डलस्य)

समयः- 2 निमेषौ ।

मूल्यनिर्णयसूचकः- समीचीनस्य एकैकस्य -एकैकः अङ्कः ।

आहत्य -२

I **सामान्यनिर्देशः** …….. उदाहरणानुसारं भूतकालार्थे वाक्यानि परिवर्तयतु ।

II **पठनाधिगमः** …….. भूतकालार्थे वाक्यं पर्वर्तयति ।

III **चिन्तानैपुणी** …….. सयुक्तिकं चिन्तयति ।

प्रश्नपाठः

उदाहरणानुसारं भूतकालार्थे वाक्यानि परिवर्तयतु । (2)

आरती चर्चां करोति। → आरती चर्चां अकरोत्।

हरिकृष्णः गायति। → हरिकृष्णः ....।

मुबीना नृत्यति । → मुबीना ....।

समयः- 2 निमेषौ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - समीचीनस्य एकैकस्य उत्तरस्य - एकैकः अङ्कः।

आहत्य 1+2=2

I सामान्यनिर्देशः .... गद्यभागं पठित्वा प्रश्नानि लिखत।

II पठनाधिगमः .... प्रश्नवाक्यानि रचयति।

III चिन्तानैपुणी .... आशयान् अवगतविषयान् नूतनसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते।

प्रश्नपाठः

गद्यभागं पठित्वा प्रश्नानि लिखत। (6)

ओडीषायाः विश्रुतया प्रतिभारे नामिकया आख्यात्र्या एषा नदी प्राचीप्रभेति कथ्यते। प्राचीं प्रवहन्ती नदी इत्यतः एव प्राची इति नाम प्रसिद्धं भवेत्। अत्र विद्यमानासु नदीषु परिपक्वा कविता दरीदृश्यते। चित्रोत्पला कुशभद्रा चन्द्रभागा इत्यद्याः। चन्द्रभागा यत्र सागरं संस्पृशति तत्रैव शिल्पकलायाः परा काष्ठेति पश्चात् प्रसिद्धं सूर्यमन्दिरम् । प्रादुरभवत्। सूर्यं भ्रमन्त्याः पृथिव्याः भ्रमणपथे विद्यमानेषु सविशेषबिन्दुषु अन्यतमः भवति कोणार्कः।

(का , कीदृशः , कया , कुतः , कुत्र , कः) समयः- 10 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - समीचीनस्य एकैकस्य प्रश्नस्य कृते एकैकः अङ्काः।

आहत्य 1x6=6

I सामान्यनिर्देशः .... कोष्ठकात् उचितानि अव्ययानि स्वीकृत्य प्रदत्तां खण्डिकां पूरयत।

II पठनाधिगमः .... अव्ययपदानि उपयुज्य वाक्यानि रचयति।

III चिन्तानैपुणी .... अवगतान् आशयान्नूतनसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते।

प्रश्नपाठः

कोष्ठकात् उचितानि अव्ययानि स्वीकृत्य प्रदत्तां खण्डिकां पूरयत । (3)

कस्मिंश्चित् ग्रामे एकः कोकिलः सकुटुम्बं जीवति स्म । तत्र एकः काकः......... प्रतिवसति......... । कोकिलः काकस्य नीडे अण्डानि निक्षिप्तवती । वृक्षस्य......... एकः सर्पः आसीत् ।

(अधः , विना , अपि , स्म)

समयः - 2 निमेषौ ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - समीचीनस्य एकैकस्य प्रश्नस्य कृते एकैकः अङ्कः ।

आहत्य 1x3=3

I	**सामान्यनिर्देशः**	....	अधः प्रदत्तखण्डिकां पठित्वा आङ्गलेयपदानां स्थाने संस्कृतपदानि कोष्ठकात् चित्वा यात्राविवरणं पुनर्लिखत ।
II	**पठनाधिगमः**	....	ह्रस्वयात्राविवरणं लिखति ।
III	**चिन्तानैपुणी**	....	सृजनात्मकतया चिन्तयति ।

प्रश्नपाठः

अधः प्रदत्तखण्डिकां पठित्वा आङ्गलेयपदानां स्थाने संस्कृतपदानां उचितरूपाणि कोष्ठकात् चित्वा यात्राविवरणं पुनर्लिखत । (5)

वयं पठनयात्रार्थं अस्मिन् year केरलकलामण्डलं अगच्छत् ।प्रातः 6'o clock वयं बस्याने विद्यालयत् यात्रा आरब्धं । Morning बालसूर्यस्य सुवर्णकिरणानि दृष्ट्वा कोणार्कसूर्यक्षेत्रम् अस्माकं स्मृतिपथमागतम् । तस्मिन् समये रथ्यायां यानानाम् अधिक्यं नासीत् । नववादने वयं कलामण्डले प्राविशत् । तत्र Teacher कूटियाट्टं , रसान् , वाद्योपकरणानि च अधिकृत्य with example विशदयति स्म । एवं विज्ञानदायकं च आसीत् अस्माकं पठनयात्रा ।

(प्रभाते , वर्षे , षट्वादने , उदाहरणेन , आचार्यः)

समयः- 10 निमेषाः ।

मुल्यनिर्णयसुचकाः - उचितोत्तरस्य कृते- एकैकः अङ्कः ।

आहत्य -5 अङ्काः ।

I सामान्यनिर्देशः	……..	अधो रेखाङ्कितपदानां स्थाने कोष्ठकात् समानार्थपदमुपयुज्य पुनर्लिखत।
II पठनाधिगमः	……..	गद्यभागं पठित्वा समानार्थकशब्दमुपयुज्य आशयान् लिखति।
III चिन्तानैपुणी	……..	साजात्यान् वैजात्यान् च विवेचयति।

प्रश्नपाठः

अधो रेखाङ्कितपदानां स्थाने कोष्ठकात् समानार्थकपदमुपयुज्य पुनर्लिखत। (4)

यानम् उभयतः क्षणं दृशमानेभ्यो वनेभ्यः हरिणाः न आगच्छेयुः। नैतत् तादृशं आवासस्थलम्। न खलु मृगजातिभिः च सममेव त्यक्त्वा सेयं भूमिरिति भाति।

(तुल्यमेव , मृगाः , वाहनम् , शीघ्रम्)

समयः - 4 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः- समीचीनमुत्तरस्य- एकैकाङ्कः।

आहत्य -1x4=4

I सामान्यनिर्देशः	……..	कोष्ठात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत।
II पठनाधिगमः	……..	कोणार्क सूर्यक्षेत्रमधिकृत्य वाक्यानि पठति।
III चिन्तानैपुणी	……..	परिचितविषयमनुस्मरति, कार्यकारणबन्धमवगच्छति च।

प्रश्नपाठः

कोष्ठकात् समुचितमुतरं निर्धार्य लिखत।

1. सूर्याय सङ्कल्पितम् अलोकसामान्यं मन्दिरं कुत्र वर्तते ?

   (अजन्तायां , काश्यां , कोणार्क् देशे)

2. कस्य दर्शनाय सङ्कल्पितेषु स्थानेषु अन्यतमः भवति कोणार्कः ?

   (चन्द्रग्रहणस्य , सूर्यग्रहणस्य , नक्षत्रमण्डलस्य)

3. सूर्यं भ्रमन्त्याः पृथिव्याः भ्रमणपथे विद्यमानेषु सविशेषबिन्दुषु अन्यतमः भवति ?

(सूर्यमन्दिरं , कोणार्क् , प्राची)

4. प्राचीनद्या तीरस्थितो भवत्येषः ?

(पुरी , भुवनेश्वरं , कोणार्क्)

5. ज्योतिश्शास्त्रविचक्षणानां महतः आनन्दस्य स्थानम् अभवत्। कः ?

(अजन्ता पन्थाः , कोणार्क् , तक्षशिला पन्थाः)

समयः -5 - निमेषाः।

मुल्यनिर्णयसूचकाः - समीचीनस्योत्तरस्य - एकैकाङ्कः।

आहत्य 1x5=5

I सामान्यनिर्देशः .... गद्यभागं पठित्वा पञ्च प्रश्नान् लिखत।

II पठनाधिगमाः .... पाठभागं स्मरति। अवगतान् आशयान् प्रश्नवाचकशब्देन बद्ध्वा चिन्तयति।

III चिन्तानैपुणी .... आशयान् वर्गीकरोति। प्रश्नवाचकान् लिखति।

प्रश्नपाठः

गद्यभागं पठित्वा पञ्चप्रश्नान् लिखत।

पुरीतः कोणार्कं प्रति पन्थाः एका ऋजुरेखा भवति। मार्किं 32 कि.मि परिमितं दूरं वर्तते। पन्थानम् उभयतः आवासस्य लक्षणमपि न दृश्यते। प्राचीनाः ग्रामाः तेषु प्रान्तेषु विलयीभूताः इति प्रतीयते। पन्थानं प्रविष्टे जगन्नाथस्य रथोत्सवश्रुतयः शनैर्मन्दीभूताः इव अनुभवेयुः। अस्यां धन्यस्थल्यां विराजमाने सूर्याय सङ्कल्पिते अलोकसामान्ये मन्दिरे आराधना न भवति।

(किम् , कुत्र , कति , कथं , कीदृशः)

समयः - 5 निमेषाः।

मुल्यनिर्णयसूचकाः - समीचीनस्योत्तरस्य - एकैकाङ्कः।

आहत्य - 1x5=5

९. सुघटिता भाषा

I	**सामान्यनिर्देशः**	……..	खण्डिकां पठित्वा प्रदत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत।
II	**पठनाधिगमः**	……..	संस्कृतस्य महत्वम् अवगम्य उत्तरान् लिखति।
III	**चिन्तानैपुणी**	……..	पाठभागं स्मरति। कार्यकारणबन्धम् अवगच्छति।

प्रश्नपाठः

खण्डिकां पठित्वा प्रदत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत।

लोके विविधाः भाषाः उपयुज्यन्ते अधुना यान्त्रिकभाषा विभाविता दृश्यते। ज्ञानस्य स्वीकारः संरक्षणं संविवेकः संवेदनमिति प्रक्रिया एव भाषाद्वारा क्रियेते। एकीभूय प्रवर्धमाने अस्मिन् काले एकत्र संरक्षितस्य ज्ञानस्य सर्वलौकिकत्वम् अपेक्ष्यते एव। मानविकयान्त्रिकभाषयोः मिथः का भाषा प्रयोक्तव्या इति आधुनिकशास्त्रसमूहः चिन्तयति।

1. अधुना किं विभाविता दृश्यते ?
2. भाषाद्वारा किं किं क्रियते ?
3. आधुनिकशास्त्रसमूहः किं चिन्तयति ?

समयः - 10 निमेषाः।

मुल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरलेखनाय एकैकस्य प्रश्नस्य 2 अङ्कौ।

आहत्य - 3x2=6

I	**सामान्यनिर्देशः**	……..	भारतस्य सांस्कृतिकभाषा संस्कृतम् इति विषयमधिकृत्य सूचनानुसारं लघूपन्यासं लिखत।
II	**पठनाधिगमः**	……..	पाठभागं पठित्वा स्वमतानुसारम् आशयान् लिखति।
III	**चिन्तानैपुणी**	……..	अवगतान् आशयान् प्रकटयति।

प्रश्नपाठः

भारतस्य सांस्कृतिकभाषा संस्कृतम् इति विषयमधिकृत्य सूचनानुसारं लघूपन्यासं लिखत।

" संस्कृतभाषायाः , महत्वं, सुभाषितानि , महाभारतम् , रामायणम् , आयुर्वेदम् , योगशास्त्रम्, संस्कृतसहित्यम् , भगवद्गीता " ।

समयः - 15 निमेषाः ।
मूल्यनिर्णयसूचकाः - स्वीकृताः चेत् 4 अङ्काः ।
उचितभाषा स्वीकृताः चेत् - 4 अङ्काः ।
आहत्य - 4+4=8 अङ्काः ।

I **सामान्यनिर्देशः** .... कोष्ठकात् उचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

II **पठनाधिगमः** .... पाठभागं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति ।

III **चिन्तानैपुणी** .... परिचितं विषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः

कोष्ठकात् उचितम् उत्तरं निर्धार्य लिखत ।

1. संग्राहकक्षमता भाषा का ?
   (संस्कृतभाषा , मलयालभाषा , हिन्दीभाषा)
2. अधोदत्तेषु सङ्गणकभाषाविज्ञाने उपयुक्ता भारतीयभाषा का?
   (बङ्गला, तेलुगु , संस्कृतम्)

समयः - 1 निमेषः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - समीचीनोत्तरलेखनाय 1 अङ्कः ।

I **सामान्यनिर्देशः** .... यथोचितं योजयत ।

II **पठनाधिगमः** .... भारतीयशास्त्रपारम्पर्यमधिकृत्य चर्चते ।

III **चिन्तानैपुणी** .... आशयान् अवगतविषयांश्च नूतनसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते ।

प्रश्नपाठः

यथोचितं योजयत

क		ख
सङ्गणकीयभाषाविज्ञानम्	-	research
अन्तर्जालः	-	reproduce the knowledge
गवेषणम्	-	scientist
शास्त्रकारः	-	internet
अनुसन्धानम्	-	computational language

समयः - 5 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - प्रतिप्रश्नं एकैकाङ्कः।

आहत्य - 1x4=4

I **सामान्यनिर्देशः** …….. कोष्ठकात् उचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत।

II **पठनाधिगमः** …….. पाठभागं पठित्वा उत्तरान् लिखति।

III **चिन्तानैपुणी** …….. परिचितं विषयमनुस्मरति, कार्यकारणबन्धमवगच्छति च।

प्रश्नपाठः

कोष्ठकात् उचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत।

1. सङ्गणकीयभाषाविज्ञाने कस्य प्रमुखं स्थानं भवति ?
   (संस्कृतस्य , मलयालस्य , आङ्गलेयस्य)

समयः - 1 निमेषः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरस्य पूर्णाङ्कः।

I **सामान्यनिर्देशः** …….. उदाहृतमनुसृत्य विश्लेषयत।

II **पठनाधिगमः** …….. संश्लिष्टपदानि विश्लेषयति।

III **चिन्तानैपुणी** …….. कार्यकारणबन्धमवगच्छति।

प्रश्नपाठः

उदाहृतमनुसृत्य विश्लेषयत ।

उदाः- इत्यस्ति = इति + अस्ति

1. स्वस्त्यस्तु ।
2. इत्यादिषु ।

अत्रैव = अत्र + एव ।

1. प्रयुज्यैव........... +................,
2. तेनैव............ +...................,

समयः - 5 निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - समुचितमुत्तरं प्रति 2 अङ्कौ ।

आहत्य 2+2=4

एककम्
4

निपुणता।

१. निर्ममो योजकः।

२. कुशलिनः सन्तु सर्वदा।

३. मन एव बलीयत्।

१०. निर्ममो योजकः ।

I **सामान्यनिर्देशः** .... समानार्थकपदान्युपयुज्य खण्डिकां पुनर्लिखत।
II **पठनाधिगमः** .... पाठभागं पठित्वा पदानाम् अर्थं लिखति।
III **चिन्तानैपुणी** .... साजात्यान् वैजात्यान् च विवेचयति।

प्रश्नपाठः

अधो रेखाङ्कितपदानां स्थाने उचितानि समानार्थकपदानि कोष्ठकान्निर्धार्य पुनः लिखत।

ये द्रुमाः स्वयं सिक्ताः एव वृद्धिं अगमन् ते छिन्नाः एव। मित्रस्य शरीररक्षणे कृते मया शस्त्रं व्यापारणीयं कार्याणां गतयः चिरात् विधेरपि आज्ञाकरत्वं न यान्ति।

(गच्छन्ति , वृक्षाः , आयुधं , सुहृदः)

समयः - 5 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः- उचितपदानि चित्वा पुनर्लेखनाय पूर्णाङ्काः।

आहत्य 1x4=4

I **सामान्यनिर्देशः** .... प्रदत्तं नाटकसङ्केतमधिकृत्य लिखत।
II **पठनाधिगमः** .... नाटकम् अधिकृत्य टिप्पणी लिखत।
III **चिन्तानैपुणी** .... पठितपूर्वं नाटकसङ्केतं लिखत।

प्रश्नपाठः

अधः प्रदत्तं वाक्यं पठित्वा सूचितानि नाटकसङ्केतानि अधिकृत्य वाक्येन वाक्यद्वयेन वा लिखत।

1. (स्वगतं) स्पृशति मां भृत्यभावेन कौटिल्यशिष्यः।
2. (प्रकाशम्) राजन् , विजयस्व।

समयः- 5 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचका- उचितोत्तरलेखनाय पूर्णाङ्काः।

आहत्य - 2++2=4

I	**सामान्यनिर्देशः**	……..	समुचितमुत्तरं कोष्ठकात् निर्धार्य लिखत
II	**पठनाधिगमः**	……..	पाठभागं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत।
III	**चिन्तानैपुणी**	……..	परिचितं विषयमनुस्मरति।

प्रश्नपाठः

कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत। (1)

1. भो विष्णुगुप्तः! कुतः सन्देहः? - विष्णुगुप्तः कः?

(राक्षसः , नन्दः , चाणक्यः)

समयः- 1 निमेषः।
मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरलेखनाय पूर्णाङ्कः।
एकस्य प्रश्नस्य एकैकः अङ्कः।

I	**सामान्यनिर्देशः**	……..	यथोचितं योजयत।
II	**पठनाधिगमः**	……..	पाठभागं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत।
III	**चिन्तानैपुणी**	……..	तुलनात्मकतया चिन्तयति।

प्रश्नपाठः

यथोचितं योजयत। (5)

क		ख
चाणक्यः	-	नन्दवंशस्य प्रधानमन्त्री।
मलयकेतुः	-	कौटिल्यः।
राक्षसः	-	पर्वतस्यपुत्रः।
चन्द्रगुप्तः	-	राक्षसस्य मित्रं।
शकटदासः	-	नन्दराजस्य पुत्रः।

समयः - 10 निमेषाः।
मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरलेखनाय पूर्णाङ्काः।
आहत्य - 1x5=5

I **सामान्यनिर्देशः** .... पदच्छेदं करोतु।
II **पठनाधिगमः** .... संश्लिष्टपदानि विश्लेषयति।
III **चिन्तानैपुणी** .... कार्यकारणबन्धमवगच्छति।

प्रश्नपाठः

उदाहरणानुसारं पदच्छेदं लिखत। (1)

प्रह्वः + अस्मि = प्रह्वोऽस्मि

एवं भृत्योऽस्मि ?

समयः-1 निमेषः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तराय एकः अङ्कः।

I **सामान्यनिर्देशः** .... कोष्ठकात् उचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत।
II **पठनाधिगमः** .... पाठभागं पठित्वा उत्तराणि लिखति
III **चिन्तानैपुणी** .... परिचितविषयमनुस्मरति।

प्रश्नपाठः

कोष्ठकात् उचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत। (1)

1. स्पृशति मां भृत्यभावेन कौटिल्यशिष्यः। कौटिल्यशिष्यः कः ?
   (चाणक्यः , राक्षसः , चन्द्रगुप्तः)

समयः - 1 निमेषः

मूल्यनिर्णय सूचकाः - उचितोत्तरस्य लेखनाय एकैकाङ्काः।

I **सामान्यनिर्देशः** .... सन्दर्भं विशदयत।
II **पठनाधिगमः** .... विविधानि सन्दर्भानि (आशयानि) क्रोडीकरोति।
III **चिन्तानैपुणी** .... सयुक्तिकं चिन्तयति।

प्रश्नपाठः

कः कं प्रति अवदत्। सन्दर्भं च विशदयत। (2)

" प्रतिमानयितव्यो अमात्यराक्षसस्य प्रथमः प्रणयः "।

समयः 3 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - निर्देशानुसारलेखनाय 2 अङ्काः।

I	**सामान्यनिर्देशः**	……..	द्वौ नाटकसङ्केतौ अधिकृत्य टिप्पणीं लिखत।
II	**पठनाधिगमः**	……..	नाटकम् अधिकृत्य टिप्पणीं लिखति।
III	**चिन्तानैपुणी**	……..	आशयान् अवगतविषयांश्च नूतनसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते।

प्रश्नपाठः

लखुटिप्पणीं लिखत। (4)

1. प्रकाशम्।
2. स्वगतम्।

समयः 5 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - समीचीनोत्तरस्य पूर्णाङ्काः देयाः।

आहत्य - 2x2=4

११. कुशलिनः सन्तु सर्वदा ।

I सामान्यनिर्देशः .... अधोदत्तेषु श्लोकेषु रिक्तस्थानं पूरयत।

II पठनाधिगमः .... काव्यभागं स्मृत्वा लिखति।

III चिन्तानैपुणी .... परिचितविषयमनुस्मरति।

प्रश्नपाठः

कोष्ठकात् उचितपदानि स्वीकृत्य रिक्तस्थानं पूरयत। (1)

" ....मा स्म गमः............. नैतत्वय्युपपद्यते।

क्षुद्रं............. त्यक्त्वोत्तिष्ठ............. "॥

(पार्थ , क्लैब्यं , परन्तप , हृदयदौर्बल्यं)

समयः - 5 निमेषः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितलेखनाय एकैकाङ्कः।

आहत्य - 3

I सामान्यनिर्देशः .... आयासनिवारणार्थं भगवद्गीतायां प्रयुक्तं श्लोकं लिखत।

II पठनाधिगमः .... काव्यं स्मृत्वा लिखति।

III चिन्तानैपुणी .... सयुक्तिकं चिन्तयति।

प्रश्नपाठः

आयासनिवारणार्थं भगवत्गीतायां प्रयुक्तं श्लोकं लिखत। (4)

समयः - 5 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितलेखनाय 4 अङ्काः।

I	**सामान्यनिर्देशः**	....	खण्डिकां पठित्वा रेखाङ्कितपदानां स्थानेषु समानार्थक--पदानि उपयुज्य पूरयत।
II	**पठनाधिगमः**	....	इतिहासकाव्यं पठित्वा आशयम् अवगच्छति। समानार्थकशब्दान् स्मृत्वा लिखति।
III	**चिन्तानैपुणी**	....	परिचितविषयमनुस्मरति , आशयान् अवगच्छति च।

प्रश्नपाठः

रेखाङ्कितपदनां स्थाने समानार्थकपदानि उपयुज्य पूरयत। (3)

" क्रोधात् भवति सम्मोहः सम्मोहात् स्मृतिविभ्रमः।

स्मृतिभ्रंशात् बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति॥ "

(सर्वनाशः , मूढता , स्मरणनाशम्)

समयः- 5 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - प्रति प्रश्नं प्रत्येकोत्तरस्य कृते एकैकः अङ्कः देयः।

आहत्य - 3

I	**सामान्यनिर्देशः**	....	क विभागे दत्तम् आशयं पठित्वा तदाशयप्रतिपादकं श्लोकं ख विभागात् चित्वा लिखत।
II	**पठनाधिगमः**	....	काव्यांशम् अवगम्य लिखति।
III	**चिन्तानैपुणी**	....	कार्यकारणबन्धमवगच्छति।

प्रश्नपाठः

क विभागे दत्तम् आशयं पठित्वा तदाशयप्रतिपादकं श्लोकं ख विभागात् चित्वा लिखत।

(2)

क

हे अर्जुन ! एतादृश नपुंसकस्वभावं त्वयि अयुक्तमेव।

ख

ध्यातो विषयान् पुंसः	क्लैब्यं मा स्म गमः पार्थ !
सङ्गस्तेषूपजायते।	नैतत्वय्यु उपपद्यते।
सङ्गात् सञ्जायते कामः	क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं
कामात्क्रोधोऽपि जायते॥	त्यक्तोत्तिष्ठ परन्तप॥

समयः- 5 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचिका - आशयानुगुणं श्लोकस्य क्रमीकरणम्।

I	**सामान्यनिर्देशः**	……..	श्लोकं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत।
II	**पठनाधिगमः**	……..	काव्यं पठित्वा उत्तरं लिखति।
III	**चिन्तानैपुणी**	……..	आशयान् नूतनस्न्दर्भे प्रयुङ्क्ते।

प्रश्नपाठः (5)

श्लोकं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत।
क्लैब्यं मा स्म गम पार्थ ! नैतत्वय्युपपद्यते।

क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं त्यक्त्वोत्तिष्ठ परन्तप॥

1. हे पार्थ त्वयि एतत् न उपपद्यते। कस्य वचनमिदम्?
2. उत्तिष्ठ परन्तप। कथम्?
3. रेखाङ्कितपदं विश्लेषयत :-

यथा :- गत्वा + उपरि = गत्वोपरि।

समयः - 5 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - समीचीनम् उत्तरम् - प्रतिप्रश्नं - 2

समीचीनं पदयोजनं प्रतिप्रश्नं - 1

आहत्य - 2+2+1=5

I	**सामान्यनिर्देशः**	……..	कोष्ठकादुचितमुत्तरं स्वीकृत्य लिखत।
II	**पठनाधिगमः**	……..	पाठभागमधिकृत्य उत्तरान् लिखति।
III	**चिन्तानैपुणी**	……..	परिचितविषयमनुस्मरति।

प्रश्नपाठः (1)

कोष्ठकादुचितमुत्तरं स्वीकृत्य लिखत

1. भगवद्गीता कस्मात् ग्रन्थात् उद्धृता ?
   (महाभारतात् , महभागवतात् , शिवपुराणात्)

समयः - 1 निमेषः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितस्य उत्तरस्य एकैकः अङ्कः।

१२. मनः एव बलीयत् ।

I **सामान्यनिर्देशः** .... कोष्ठकात् उचितम् उत्तरं निर्धार्य लिखत।

II **पठनाधिगमः** .... परिचितपाठभागान् अनुस्मरति।

III **चिन्तानैपुणी** .... आशयान् धरणांश्च रूपवत्करोति।

प्रश्नपाठः

कोष्ठकात् उचितम् उत्तरं निर्धार्य लिखत। (1)

1. योगदर्शनस्य प्रणेता कः?

(पतञ्जलिः, पाणिनिः ,वररुचिः)

समयः-1 निमेषः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकस्य उचितोत्तरस्य - एकैकः अङ्कः।

I **सामान्यनिर्देशः** .... अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषायाम् अनुवदत।

II **पठनाधिगमः** .... अवगतान् आशयान् विविधैः व्यवहाररूपैः प्रकटयति /सृजनात्मकतया चिन्तयति।

III **चिन्ताप्रक्रिया** .... आशयं ज्ञात्वा संस्कृतभाषायाम् लिखति।

प्रश्नपाठः

अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषायाम् अनुवदत। (4)

1. യോഗാഭ്യാസം കൊണ്ട് ശരീരത്തിനും ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും, മനസിനും പ്രവർത്തനക്ഷമത വർദ്ധിക്കുകയും കർമരംഗത്ത് അനായാസത ലഭിക്കുകയും ചെയ്യും.

2. ഇന്ദ്രിയസംയമനവും ലഭിക്കുന്നു. ആദർശവ്യക്തിത്വത്തിന് ആവശ്യമായ ഗുണങ്ങൾ ഇന്ദ്രിയ സംയമനം കൊണ്ടാണ് ലഭിക്കുന്നത്.

समयः - 5 निमषाः ।
मूल्यनिर्णयसूचकाः - आशयस्य लेखनाय - 2 अङ्कौ ।
आहत्य - 2+2=4

I **सामान्यनिर्देशः** …….. कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत।

II **पठनाधिगमः** …….. पाठभागं पठित्वा उत्तराणि लिखति।

III **चिन्तानैपुणी** …….. पठितानि भागानि स्मरति उचितसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते च।

प्रश्नपाठः

कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत। (3)

1. योगसूत्रस्य उपज्ञाता कः ?

(पतञ्जलिः , पाणिनिः , वररुचिः)

2. योगस्य कति अङ्गानि सन्ति ?

(सप्त , षट् , अष्ट)

3. चित्तवृत्तिनिरोधरूपः कस्य लक्षणं भवति ?

(योगस्य , सांख्यस्य , आचारस्य)

समयः 1 निमेषः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तराय पूर्णाङ्काः।

आहत्य - 1x3=3

I **सामान्यनिर्देशः** …….. मातृभाषायां विवर्तयत।

II **पठनाधिगमः** …….. पठितानि आशयानि सयुक्तिकम् उचितसन्दर्भे प्रयुज्यते।

III **चिन्तानैपुणी** …….. आशयान् अवगत विषयान् नूतन सन्दर्भे प्रयुङ्क्ते , आशयं लिखति च।

प्रश्नपाठः

प्रदत्तां खण्डिकां पठित्वा मातृभाषायाम् आशयं लिखत। (5)

भारतीयदर्शनेषु योगशास्त्रस्य प्रमुखं स्थानमस्ति। पतञ्जलिमहर्षिणा प्रणीतमिदं शास्त्रं मनसः विमलीकरणाय उपायं निर्दिशति। मनसः विमलीकरणेन मनोनियन्त्रणं साध्यं भवति। व्यक्तेः सम्पूर्णविकासं च एवं साधयितुं शक्यते।

समयः- 10 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -उचितरीत्या भाषान्तरीकरणाय आशयक्रोडीकरणाय च पूर्णाङ्काः।

आहत्य - 5 अङ्काः।

I **सामान्यनिर्देशः** .... लघुटिप्पणी लिखत।

II **पठनाधिगमः** .... योगस्य प्राधान्यं विशदयति।

III **चिन्तानैपुणी** .... योगस्य प्रधान्यम् अधिकृत्य स्ववाक्यैः लिखति।

प्रश्नपाठः

अन्ताराष्ट्रयोगादिनाचरणस्य केरलसंस्थानतलीये उद्घाटनसमारोहे मुख्यमन्त्रिः योगस्य प्राधान्यमधिकृत्य मुख्यभाषणम् अकरोत्। भाषणस्य प्रधानांशाः अधः सूचना रूपेण दीयन्ते। सूचनाम् उपयुज्य योगस्य प्रधान्यमधिकृत्य लघूपन्यासं रचयतु :- (8)

सूचना :-

- योगः चित्तवृत्तिनिरोधः।
- कर्मकौशलाय योगः अनिवार्यः।
- योगेन मनसः स्थैर्यं प्रवर्तनक्षमता च वर्धते।
- जीवितनैपुणी , कायिकक्षमता , एकाग्रता , आत्मविश्वासं च वर्धते।

समयः - 10 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः- एकैकस्य सूचनायै - २ अङ्कौ।

आहत्य - 4x2=8 अङ्काः।

I **सामान्यनिर्देशः** .... भित्तिपत्रिकां रचयतु।

II **पठनाधिगमः** .... योगस्य प्राधान्यं विशदयति।

III **चिन्तानैपुणी** .... सृजनात्मकतया चिन्तयति।

प्रश्नपाठः

विद्यालये योगाचरणं समुचितरीत्या आयोजयितुं निश्चितम्। उदाहरणमनुसृत्य योगदर्शनस्य प्राधान्यबोधिकां भित्तिपत्रिकां रचयतु।

उदाः -

योगदिनाचरणम् “ एकाग्रतां वर्धयितुं योगं अनुशीलन्तु”। सर्वे भागभागित्वं कुर्वन्तु।
22/10 /2016

समयः 5 निमेषाः।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - रूपकल्पनायै २ अङ्कौ।

उचिताशयसंगृहाय ३ अङ्काः।

आहत्य - 2+3=5 अङ्काः

****